

talen kleuren
je leven!

meertalig opvoeden

taben kleurje
dyn libben!

Meertaligheid, een uitzondering?	4
Meertaligheid: Hoe werkt dat?	5
Simultaan of successief?	5
Welke factoren hebben invloed op de taalontwikkeling?	6
Voordeel of nadeel?	7
Waar moet men rekening mee houden?	8
Wanneer moet men zich zorgen gaan maken?	9
Wat adviseert een logopedist?	9
Tips om de taalontwikkeling van het kind te stimuleren	11
Thuis en in de groep	11
In de groep	11
En de Friestalige kinderen in Nederland?	12
De rol van gemeenten	13
Sintrum Frysktalige Berne-opfang	14
En de praktijk?	15
De rol van bibliotheken	16
Prentenboeken en materialen	17
Friestalig ontwikkelingsmateriaal	17
Tomke	17
Sânglêsrige	17
Studio F	17
Informatie	18
Adressen voor meer informatie	18
Websites	18
Boeken over meertalig opvoeden	18

Meertaligheid, een uitzondering?

Integendeel! Opgroeien met één taal is eerder een bijzonderheid. Alleen al in Europa wonen 50 miljoen mensen die iedere dag twee of meer talen spreken. In de moderne taalwetenschap wordt er dan ook van uitgegaan dat de mensheid overwegend meertalig is. Vaak zijn de beroepskrachten die werken met kinderen zich hier niet van bewust en daardoor niet goed op de hoogte van het meertalig opvoeden van kinderen. Zo krijgen ouders regelmatig het advies om thuis alleen Nederlands te spreken. Dit is vaak onverstandig en bijna altijd onnodig omdat vrijwel alle kinderen zich in principe prima twee of meer talen eigen kunnen maken.

Deze brochure is bedoeld voor de beroepskrachten die in hun werk te maken hebben met jonge kinderen en hun ouders. De inhoud richt zich op belangrijke achtergrondinformatie, ervaringen en praktische tips, zodat de betreffende beroepskrachten hiervan beter op de hoogte zijn. Zo kunnen zij een goed advies geven aan ouders met vragen en problemen met betrekking tot dit onderwerp en daardoor een belangrijke rol spelen bij het begeleiden van meertalige kinderen.

Meertaligheid: Hoe werkt dat?

Veel mensen denken nog dat meertaligheid verwarrend is voor een kind en taalachterstanden kan veroorzaken. Maar voor dat idee is nooit bewijs gevonden. Alle kinderen zijn in staat meerdere talen te verwerven. De taalontwikkeling van meertalige kinderen verloopt over het algemeen vergelijkbaar met de ontwikkeling van eentalige kinderen. Echter, afhankelijk van de vorm van meertaligheid, simultaan of successief, kan het proces op een aantal punten verschillen.

Simultaan of successief?

Wanneer het kind met twee of meer talen tegelijk opgroeit is er sprake van *simultane meertaligheid*. In dit geval zijn er in principe geen verschillen te merken in vergelijking met de eentalige opvoeding. De kinderen doorlopen alle ontwikkelingsfasen van de taal – alleen in meerdere talen tegelijk. Er worden twee of meer taalsystemen ontworpen die deels apart van elkaar in de hersenen worden opgeslagen. De talen zijn dan in feite allemaal moedertalen en ze kunnen elkaar positief beïnvloeden en versterken. Wanneer het kind bijvoorbeeld een woord van de ene taal al kent, leert hij/zij het sneller in de andere taal. De talen dienen dan ook allemaal goed onderhouden te worden en het kind kan met behulp van verschillende strategieën geholpen worden om de talen te leren scheiden.

Wanneer het kind eerst een basis legt in één taal en vervolgens (vroeg) een tweede taal gaat verwerven, spreekt men van een *successieve meertaligheid*. In het geval van *successieve meertaligheid* zijn er enkele verschillen te merken. Bij het verwerven van de eerste taal worden allerlei gebruikelijke ontwikkelingsfasen doorlopen. Bij het verwerven van de tweede taal wordt echter een aantal fasen overgeslagen. De kinderen hebben dan namelijk al ervaring met het opbouwen van een taalsysteem vanuit de eerste taal. De eerste taal blijft dan ook een belangrijke rol spelen bij de ontwikkeling van de tweede taal. Door een stevige basis te leggen in de eerste taal en het goed te onderhouden vergroot men de kans op een optimale verwerving van de tweede taal.

Welke factoren hebben invloed op de taalontwikkeling?

Onafhankelijk van de vorm van meertaligheid, kan vastgesteld worden dat er een aantal factoren van invloed is op de taalontwikkeling van zowel eentalige als meertalige kinderen. Deze factoren kunnen verdeeld worden in twee categorieën: persoonlijke elementen, zoals het karakter, de leeftijd en de cognitieve ontwikkeling van het kind en omgevingsgebonden elementen:

Veiligheid

Voor een goede ontwikkeling in het algemeen, en dus ook voor de taalontwikkeling, is het van belang dat het kind zich veilig voelt in zijn/haar omgeving (thuis, op school). Op school is het hierbij belangrijk om een positieve houding te hebben ten opzichte van de moedertaal en de cultuur van het kind.

Identiteit en motivatie

Door het leren van de moedertaal wordt het zelfvertrouwen van het kind versterkt. Een positieve houding over meertaligheid geeft kinderen de boodschap dat ze mogen zijn zoals ze zijn. Dit geeft een goede basis voor onder andere het behalen van schoolsucces, en zorgt voor een positief ik-beeld.

Status

De talen die het kind spreekt kunnen beter een gelijke status hebben. Wanneer een van de talen meer status heeft, belangrijker gevonden wordt, zal de motivatie van het kind om de andere taal te verwerven kunnen teruglopen.

Interactie

Voldoende interactie in alle talen die het kind spreekt is essentieel voor een optimale ontwikkeling; deze interactie bestaat uit taalaanbod, taalproductie en feedback. Het kind zal ook de ruimte moeten krijgen om zelf de taal te kunnen 'produceren'. Op deze taalproductie kan men reageren met positieve feedback: goedkeuring, herhaling, belangstelling. Ouders en leerkrachten spelen een belangrijke rol in het verzorgen van de goede interactie.

(Meertaligheid, wel of geen onderwerp? A. Roslan, 2006)

Aandachtspunten voor ouders en leerkrachten:

- Let er op dat het kind zich veilig en op z'n gemak voelt.
- Zorg er voor dat er contact is tussen de verschillende betrokkenen (ouders en leerkrachten).
- Motiveer het kind om de verschillende talen te leren.
- Zorg er voor dat de verschillende talen die het kind leert een gelijke status hebben.
- Besteed veel aandacht aan goede interactie (taalaanbod, taalproductie en feedback).
- Besteed voldoende aandacht aan *beide* talen. Vooral bij kinderen met een andere moedertaal dan het Nederlands is het van belang dat de moedertaal zich verder blijft ontwikkelen.

Adviezen uit *het rapport Van misverstand tot meertaligheid* (Van Gelder & Visser, 2005)

Voordeel of nadeel?

Uit onderzoek blijkt dat het meertalig opvoeden van kinderen hun ontwikkeling bevordert:

- Meertalige kinderen hebben al jong door dat taal een verzameling afspraken is.
- Ze weten meer over taal, ze zijn flexibeler in taal en kunnen snel van de ene taal overschakelen op de andere.
- Hierdoor leren ze later makkelijker vreemde talen.
- Meertalige kinderen leren gemiddeld sneller lezen, doordat ze een gesproken zin eerder in woorden kunnen opdelen, en die weer in klanken.

- Meertalige kinderen hebben een groter werkgeheugen.
- Meertalige kinderen kunnen beter hun aandacht focussen, omdat ze van jongs af aan gewend zijn te schakelen tussen talen en de taal die op dat moment niet relevant is, te moeten 'wegfilteren'.

Nadelen? Er zijn geen taalkundige nadelen, soms wel sociale. Voor een kind is het niet leuk om te merken dat men zijn moedertaal minder belangrijk vindt dan die van zijn vriendjes. Of om geconfronteerd te worden met het vooroordeel dat meertaligheid leidt tot taalachterstand.

Waar moet men rekening mee houden?

Meertaligheid wordt soms ten onrechte aangemerkt als oorzaak van problemen bij het verwerven van één van beide talen. Er zijn echter wel specifieke talige verschijnselen die op kunnen treden bij meertalige kinderen, waar ouders en beroepskrachten van op de hoogte zouden moeten zijn:

Kind helpen leren scheiden van de talen.

De twee meest voorkomende modellen zijn:

Eén-persoon-één-taal:

Moeder spreekt bijvoorbeeld consequent Fries en vader Nederlands tegen het kind.

Minderheidstaal thuis:

In het gezin een andere taal dan in de omgeving.

Bij deze strategieën geldt dat ze consequent uitgevoerd dienen te worden samen met een rijk taalaanbod.

Het kind vermengt talen met elkaar door de woorden of zinsbouw van de verschillende talen door elkaar te halen.

We noemen dit interferentiefouten. Kinderen maken deze fouten over het algemeen tijdelijk en onbewust, ze zijn aan het experimenteren met de talen. Door zelf het goede voorbeeld te geven en de kinderen niet nadrukkelijk te verbeteren zal het kind de talen als ze ongeveer vier jaar zijn behoorlijk kunnen scheiden.

Het kind heeft (tijdelijk) in één van beide talen een lager niveau dan eentalige leeftijdsgenoten.

In verreweg de meeste gevallen is de passieve kennis van de tweede taal wel van een behoorlijk niveau, de actieve kennis zal dan voor het zesde levensjaar zijn bijgetrokken. De ontwikkeling van een van beide talen kan tijdelijk ook achterblijven door het geringere taalaanbod in die taal.

Het kind maakt een stille periode mee.

Het kind zwijgt de eerste tijd dat hij/zij met het Nederlands wordt geconfronteerd. Dit duurt gemiddeld zo'n drie maanden, maar kan soms ook langer duren. Tijdens deze stille periode staat de verwerving van het Nederlands niet stil. Kinderen wennen aan de klanken, gaan enkele veel voorkomende woorden herkennen en beginnen het Nederlands steeds beter te begrijpen. Leerkrachten kunnen in deze periode goed opletten of het kind reageert op het aanbod in het Nederlands.

Ouders doen er goed aan om de eerste taal te blijven gebruiken als veilige taalomgeving en positief te reageren op pogingen van het kind om ook het Nederlands te gebruiken.

Wanneer moet men zich zorgen gaan maken?

Het verwerven van een tweede taal is een geleidelijk proces, waarvoor de meeste kinderen jaren nodig hebben. Daarom is het niet mogelijk om criteria vast te stellen hoe snel een kind een taal leert. Wel zijn er enkele signalen die kunnen duiden op problemen met de taalverwerving:

Als het kind agressief of juist teruggetrokken gedrag vertoont en je het vermoeden hebt dat het kind zich onvoldoende uit kan drukken.

Als het kind niet lijkt te luisteren naar opdrachten en vragen.

Als er geen vooruitgang zit in de ontwikkeling van de moedertaal en/of tweede taal.

Als het kind ook de moedertaal niet goed lijkt te beheersen.

Indien men twijfelt aan de taalverwerving van een kind, is het belangrijk dit met de ouders te bespreken zonder de problemen direct toe te schrijven aan de meertaligheid. Lichamelijke beperkingen (gehoor), aanleg, wel of niet gecombineerd met een beperkt taalaanbod in de thuissituatie zouden bijvoorbeeld oorzaken kunnen zijn. Het is wel zinvol om ouders te adviseren een huisarts of consultatiebureau te raadplegen, zodat het kind verwezen kan worden naar een logopedist of een andere deskundige op het gebied van taalstimulering.

Wat adviseert een logopedist?

Als er problemen lijken te zijn in de taalontwikkeling van een kind dat meertalig opgroeit kan het kind worden verwezen naar een logopedist. De logopedist zal onderzoek doen naar het niveau van de taalontwikkeling in de tweede taal, maar zal ook gegevens moeten verzamelen over de taalontwikkeling in de moedertaal. Het is van belang om vast te stellen welke problemen er zijn en in welke taal deze zich voordoen. De bestaande taaltests zijn in het Nederlands, maar er wordt gewerkt aan bijvoorbeeld Friestalige versies. In de toekomst zal het dan ook voor een aantal andere talen eenvoudiger worden om het ontwikkelingsniveau vast te stellen.

Het kan zijn dat het kind de moedertaal goed ontwikkelt, maar dat het de tweede taal niet goed kan oppikken (terwijl je dit qua leeftijd en contact met de tweede taal wel zou verwachten). De basis voor het leren van een tweede taal is dan wel aanwezig, maar het lukt nog niet om die tweede taal goed op te pakken.

Op dat moment is er geen sprake van een taalontwikkelingsachterstand, maar van een vertraging in de verwerving van de tweede taal. De logopedist zal in dit geval de omgeving van het kind (ouders, leerkracht) adviseren over extra taalstimulering in de tweede taal, zodat het kind in de gelegenheid komt om de tweede taal verder te ontwikkelen.

Het kan ook zijn dat het kind in de ontwikkeling van de moedertaal een achterstand vertoont. De basis voor het leren van een tweede taal is dan niet voldoende aanwezig. De logopedist kan het kind in behandeling nemen, omdat er sprake is van een achterstand in de taalontwikkeling. De logopedist zal de omgeving van het kind (ouders, leerkracht) adviseren over het aanbieden van moedertaal en tweede taal.

CEDIN
educatieve dienstverlening

Er zal ook een keuze moeten worden gemaakt in het taalaanbod tijdens de behandeling. Als de logopedist de moedertaal van het kind beheerst zal de behandeling in de moedertaal van het kind kunnen plaatsvinden. Beheerst de logopedist deze taal echter niet dan zullen de ouders duidelijke adviezen moeten krijgen over het aanbieden van de moedertaal en de tweede taal. Zo kan de scheiding in moedertaal en tweede taal worden aangegeven voor het kind. Het is hierbij van belang te kijken naar het niveau waarop de omgeving van het kind de moedertaal en de tweede taal beheersen. Het heeft vrijwel nooit zin om de moedertaal te vervangen door een andere taal (bijv. Nederlands), omdat hiermee niet de oorzaak van het probleem wordt weggenomen. Wel is het van belang te kijken naar de manier waarop de moedertaal wordt aangeboden. Er dient thuis sprake te zijn van een rijke en stimulerende taalomgeving. Als ouders in staat zijn hun kind de moedertaal goed aan te leren, zal de basis voor het leren van de tweede taal voldoende stevig worden. De medewerking van zowel ouders als leerkracht is van groot belang.

Als de leerkracht de moedertaal van het kind niet beheerst kan men een aantal woorden leren in de moedertaal van het kind om zo te laten zien dat men het kind tegemoet willen komen. Men toont op deze manier begrip en respect voor de moedertaal van het kind. De logopedist zal dan ook een rol spelen in de afstemming van het taalaanbod uit de omgeving van het kind. Bovendien zal de logopedist het proces van het verbeteren van de moedertaal met oefeningen begeleiden. Voor meer informatie en advies hierover kunt u terecht bij de logopedisten van Cedin (Educatieve Dienstverlening).

Tips om de taalontwikkeling van het kind te stimuleren

Thuis en in de groep

Motiveer en maak het kind enthousiast voor de talen. Maak de moedertaal aantrekkelijk door boekjes, kinderliedjes en tekenfilms aan te bieden die de taalontwikkeling bevorderen.

Verbeter het kind niet nadrukkelijk, maar geef wel het goede voorbeeld en hussel de talen niet door elkaar.

Breng het kind in contact met leeftijdsgenootjes, kinderen in de buurt/familie/kennissen. Schrijf het kind al jong in voor de Peuterspeelzaal.

Leen kinderboeken in het Nederlands en in de moedertaal uit de bibliotheek.

Denk voor speelgoed eens aan het lenen bij een speel-othek. Ontdek zo wat het kind leuk vindt.

Kijk samen naar kinderprogramma's zowel in de moedertaal als in Nederlands. Praat er over wat er in het programma gebeurt (in de moedertaal) en bijvoorbeeld over nieuwe woorden.

Verwoord wat het kind doet, maak er waar nodig gebaren bij en/of wijs aan. Volg het kind in wat hij doet.

Kijk ook eens op internet. Er zijn vele websites met leerzame spelletjes voor de taalontwikkeling, zowel in het Nederlands als in de moedertaal!

Gezelschapspelletjes, zoals memory, lotto en domino kunnen zeer geschikt zijn om taal te leren. Laat de plaatjes benoemen, omschrijven of raden.

In de groep

Probeer een band met het kind op te bouwen. Neem het kind in het begin bij de hand en laat het zien hoe de groep eruit ziet, wat er gebeurt en welke regels er zijn.

Dwing het kind niet om in de groep te praten. Hij moet het eerst vooral hebben van eenvoudige taal, ondersteund door gebaren, concreet materiaal en mimiek. Herhaal en benadruk enkele eerste belangrijke woorden, zoals die van de dagelijkse routines.

Onderschat vooral de passieve taalkennis van het kind niet, ook niet wat betreft de tweede of derde taal. De meeste kinderen zijn echt taalwonderen.

Speel met het kind mee (bijvoorbeeld als hij met autootjes speelt) en gebruik woorden die het kind interessant vindt.

Lok interactie uit door in kleine groepjes te werken.

Stel tijdens het voorlezen vragen die het denken bij de kinderen stimuleren ('wat denk je dat er gaat gebeuren?'). Hetzelfde boek regelmatig herhalen werkt bevorderend voor de woordenschat.

Vaak individueel contact is een optimale vorm van taalstimulering en het zingen van liedjes is vaak een veilige manier om met een nieuwe taal in aanraking te komen.

Werk met thema's (zie materialen) en bespreek de belangrijkste woorden een dag van te voren in een klein groepje kinderen. Zo kunnen ze het grote groepsgesprek beter volgen en het geeft ze meer zelfvertrouwen.

Richt een uitnodigende themahoek in met materiaal waar ze mee kunnen spelen. Prentenboeken en praatplaten hierbij werken ook zeer stimulerend.

En de Friestalige kinderen in Nederland?

In Friesland heeft het Fries naast het Nederlands een belangrijke plek in het maatschappelijke en het culturele leven. Fries is een verplicht vak in het onderwijs. Dit betekent dat alle kinderen in Friesland de kans hebben zich in ieder geval tweetalig te ontwikkelen. Maar de beste basis voor een meertalige ontwikkeling ligt in de periode daarvoor, de dreumes- en peuterleeftijd.

Kinderen van 0 tot 4 jaar zijn heel flexibel in taal. Het maakt een peuter eigenlijk nooit uit in welke taal u hem of haar aanspreekt. Uit de mimiek, de toon, de context maken ze wel op wat er wordt bedoeld. Daar hebben ze kleine antennes voor die volwassenen - jammer genoeg - al lang niet meer hebben.

Een peuterspeelzaal of kinderdagverblijf is dus een prima plek om spelenderwijs de meertalige ontwikkeling van kinderen te stimuleren. Maar hiervoor moeten deze instellingen wel aan een aantal criteria voldoen. De belangrijkste zijn:

Consequent taalgebruik.

Voor taalzwakke kinderen hebben behoefte aan een duidelijk onderscheid tussen de talen. Op het kinderdagverblijf of de peuterspeelzaal kan de taal vaak goed aan een leidster worden verbonden.

Veel aandacht voor de minderheidstaal in de voorschoolse periode.

Er wordt vaak gedacht dat het belangrijk is dat kinderen die thuis een minderheidstaal spreken (Fries of een allochtone taal) op de peuterspeelzaal en of kinderdagverblijf Nederlands moeten leren, omdat ze anders met een taalachterstand naar de basisschool gaan. Onderzoek wijst uit dat dit een misverstand is. Waar mogelijk is het juist goed om in de voorschoolse periode extra veel aandacht te geven aan de minderheidstaal, om de status van die taal te verhogen en de taalbasis van de kinderen te verbreden.

Vertaald naar de Friese situatie betekent dit het volgende:

Voor Friestalige kinderen zijn peuterspeelzalen die werken met een Friestalig of consequent tweetalig beleid een prima opstart naar de basisschool. Het Nederlands hoeft in deze periode in principe nog geen extra aandacht te krijgen, omdat alle kinderen in Friesland hier ook buiten de peuterspeelzaal genoeg mee in aanraking komen (tv, burens, vriendjes). Vrijwel alle Friestalige peuters beginnen als ze 3 ½ jaar zijn Nederlands te gebruiken in hun rollenspel. Vanaf groep 1 van de basisschool, als de taalbasis is gevormd, kan het aanbod Nederlands dan worden opgevoerd. De beste resultaten worden bereikt op scholen die naast het Nederlands ook voldoende aandacht blijven besteden aan het Fries (De Trijetalige Skoalle).

Voor Nederlandstalige kinderen is het prima om op de peuterspeelzaal met het Fries in aanraking te komen. Zo kunnen zij profiteren van de voordelen van tweetaligheid. Omdat het Nederlands de sterkere taal is (een hoge status heeft) zal het Friestalige aanbod de ontwikkeling van de moedertaal niet negatief beïnvloeden. Bij allochtone kinderen is het van belang ouders bewust te maken van het belang van een breed en rijk aanbod in de moedertaal. Het is niet verstandig deze ouders te stimuleren om (soms) Nederlands tegen de kinderen te spreken omdat dit niet bijdraagt aan de verbreding van de moedertaal. Bovendien vergroot dit het risico op interferentie (het foutief gebruik van de talen).

De rol van gemeenten

Het peuterwerk levert een aanvulling op het taalaanbod thuis. De kinderopvang levert niet alleen een aanvulling op dat aanbod, maar vervangt dat aanbod ook voor een deel. Voor beide geldt: een goed taalbeleid in de voorschoolse instelling is van belang voor de verdere prestaties van een kind en hoort daarom deel uit te maken van de kwaliteitseisen. Gemeenten kunnen hierop toezien door:

[Aandacht te geven aan het taalbeleid in de verordening voor het peuterwerk.](#)

[De kinderopvang mee te nemen in VVE-projecten & activiteiten.](#)

[Instellingen met een goed taalbeleid te steunen bijvoorbeeld op het gebied van pr.](#)

Sintrum Frysktalige Berne-opfang

De provincie Fryslân stelt subsidie beschikbaar aan peuterspeelzalen en kindercentra die een taalbeleid ontwikkelen dat gericht is op de tweetalige ontwikkeling van kinderen. Uitgangspunten zijn:

Het creëren van een omgeving waarin de taalontwikkeling van kinderen wordt gestimuleerd.

Het uitdragen van de meerwaarde van twee- en meertaligheid.

Het stimuleren van tweetaligheid bij alle kinderen.

Het consequent gebruik van de beide talen (zodat kinderen de talen gemakkelijker kunnen scheiden).

Peuterspeelzalen en kinderdagverblijven kunnen globaal uit drie modellen kiezen om mee te werken.

Een ééntalig Friese peuterspeelzaal of kinderdagverblijf (niet wat betreft de thuistaal van de kinderen, maar wat betreft de opvang- en instructietaal van de leidsters).

Eén of meer Friestalige groepen naast één of meer Nederlandstalige groepen (ouders kunnen kiezen in welke taal hun kind wordt opgevangen).

Een tweetalige groep waar de ene leidster consequent het Fries hanteert als opvang- en instructie-taal, en de andere leidster het Nederlands. In het peuterwerk is bij dit model vanwege het beperkte aantal contacturen extra aandacht voor het Fries nodig.

Deelnemende instellingen krijgen begeleiding vanuit het Sintrum Frysktalige Berne-opfang en worden gecertificeerd door een provinciale visitatiecommissie. Voordelen van het certificeringstraject zijn:

Een subsidie van € 2250,= euro (per locatie).

Structurele ondersteuning op het gebied van taalbeleid in het algemeen, met in het bijzonder aandacht voor de tweetalige ontwikkeling van kinderen (in de vorm van praktische begeleiding).

Deskundigheidsbevordering van de leidsters op het gebied van taalontwikkeling & tweetaligheid.

Duidelijkheid naar buiten dat de peuterspeelzaal bewust en deskundig omgaat met taalontwikkeling & tweetaligheid.

En de praktijk?

Sinds 2003 werkt Marike van der Mei als leidster bij de Catalpa Kinderopvang 'It Sinnebern' in Leeuwarden. Zoals alle Catalpa kindercentra in Leeuwarden is het kindercentrum tweetalig: ouders kunnen kiezen of ze hun kind in een Nederlandstalige of Friestalige groep willen plaatsen. Marike werkt op de Friestalige groep en zij vertelt het volgende:

We zijn eerst gestart met een tweetalige groep. In een enquête is ouders gevraagd wat zij vonden van het idee om een tweetalige opvang te worden. De meeste ouders waren hier erg enthousiast over. Toen is het heel snel gegaan. Op de Friestalige groep spreken we alleen nog Fries, zowel tegen de kinderen als onderling. Sommige leidsters hebben zichzelf door een Friese taalcursus van de Afûk het Fries eigen gemaakt en door de goede begeleiding van het SFBO is er toegewerkt naar een goed niveau van het taalbeleid. Hierdoor zijn we allemaal erg enthousiast geworden.

Wij hebben groepen van maximaal 16 kinderen. De Friestalige ouders kiezen meestal voor de Friestalige groep, maar Nederlandstalige ouders kiezen ook regelmatig voor deze groep. We hebben ook allochtone kinderen in onze groep. Zij vinden het leuk om te zien dat deze kinderen net als hen een andere taal spreken dan het Nederlands. Dit geeft ze een stuk herkenning. Ook deze kinderen spreken al snel woordjes in het Fries. Sommige Nederlandstalige ouders hebben eerst hun twijfels, maar door onze informatie en als ze zien dat kinderen de taal zo gemakkelijk oppikken worden ze toch enthousiast!

Er wordt consequent Fries tegen de kinderen gesproken. De niet Friestalige kinderen hebben geen problemen met het oppikken van de Friese taal. Soms merk je wel dat kinderen opeens de talen door elkaar spreken, maar dat komt na een tijdje altijd weer goed. Ze kunnen dan de talen heel goed scheiden. Tijdens gezamenlijke activiteiten met de Nederlandstalige groep merk ik dat de kinderen de taal koppelen aan de persoon, bijvoorbeeld dat de wat oudere kinderen van de Nederlandstalige groep naar mij toe Friese woorden gebruiken.

Als kinderen iets echt niet begrijpen, vertalen we het. Maar dit is bijna nooit nodig. We gebruiken voor ideeën en ter ondersteuning de Friese ontwikkelingsmethode 'Sânglêsrige' en materialen van het Tomkeproject. Maar we doen ook weleens een Nederlands liedje of we zetten Nederlandstalige muziek op. Je bent heel bewust bezig met taal en je ziet dit resultaat bij de kinderen. Ik ben er erg enthousiast over, ik heb destijds ook bewust voor deze opvang gekozen. Ik vind het een uitdaging en het geeft een meerwaarde aan mijn werk.

Tips? Kinderen zijn zich heel bewust van talen, denk goed na over hoe je de talen aanbiedt! Het kan vele consequenties hebben voor de toekomst.

De rol van bibliotheken

Lezen is nodig, want lezen bevordert o.a. het taalgebruik en taalgevoel. En een goede taalbeheersing en taalvaardigheid is voor het functioneren in de maatschappij van belang. Om taalachterstanden te voorkomen kun je met (voor)lezen niet jong genoeg beginnen. Daarom heeft de bibliotheek veel prentenboeken en andere boeken voor jonge kinderen in de collectie. Ook informatieve boeken en tijdschriften over opvoeden zijn in de bibliotheek te leen. En omdat de bibliotheken het belangrijk vinden dat kinderen al vroeg in de bibliotheek komen worden diverse activiteiten georganiseerd. Dat varieert van groepsbezoeken, activiteiten tijdens de Nationale Voorleesdagen, Fryske Boekewike, Project de Voorleestas, De Logeerbeer tot een Tomkefeestje. De periode voordat kinderen zelf kunnen lezen is van wezenlijk belang: boekjes voorlezen, bekijken en bepraten; daar gaat het om!

Nu spreekt niet iedereen dezelfde taal. De taalvariatie in Nederland is groot, er worden veel talen gesproken. Zo is er het Nederlands, het Fries als autochtone minderheidstaal, allochtone minderheidstalen, en regionale streektaalen zoals het Stellingwerfs en het Bildts. Kinderen worden in hun eigen moedertaal opgevoed, dat is de taal van het hart, van de emotie. Als kinderen al op jonge leeftijd meerdere talen rijkelijk krijgen aangeboden, bevordert dat de taalontwikkeling en het abstracte taalvermogen.

In Fryslân geldt dat veel kinderen Friestalig zijn en opgevoed worden in de Friese taal. Gelukkig kan de bibliotheek veel mooie Friese boekjes aanbieden. Genoeg boekjes waaruit voorgelezen kan worden door ouders, oppassers of leidster. Ook boekjes in de streektaalen en allochtone minderheidstalen krijgen een plek in de bibliotheek.

De rol van openbare bibliotheken is belangrijk: ze leveren ondersteunend materiaal aan bij methodes. Maar de kwaliteiten van bibliotheken reiken veel verder; het zijn bij uitstek instellingen die het belang en het plezier van voorlezen door de jaren heen al stimuleren. Een goede afstemming van hetgeen speelzalen, kinderdagverblijven en basisscholen kunnen verwachten van de openbare bibliotheek is dan ook een essentieel gegeven.

BIBLIOTHEEKSERVICE
fryslân

Prentenboeken en materialen

Er zijn veel prentenboeken die zowel in het Nederlands als in andere talen worden uitgegeven. Het kan dan gaan om talen zoals Arabisch, Berbers, Chinees, Engels, Fries, Marokkaans, Somalisch, Turks, Urdu, Vietnamees, maar nog vele andere talen. De boekjes van Dribbel zijn zelfs in 65 verschillende talen!

Voorbeelden van prentenboeken in meer talen:

Kikker en de vreemdeling - Max Velthuis

Nijntje in de dierentuin - Dick Bruna

Raad eens hoeveel ik van je hou - Sam McBratney

Rupsje Nooitgenoeg - Eric Carle

Welterusten Kleine Beer - Martin Waddell

Wij gaan op berenjacht - Michael Rosen

Dribbel - Eric Hill

Op www.meertalen.nl staat een overzicht van prentenboeken in meerdere talen die in Nederland verkrijgbaar zijn.

Voor meer (prenten) boeken in het Fries kijk op www.fryskeboek.nl en www.afuk.nl

Friestalig ontwikkelingsmateriaal

Om het Fries binnen de gezinnen en op de kindercentra te stimuleren zijn verschillende materialen ontwikkeld:

Tomke

Tomke is een project dat ouders en leiders van peuters wil informeren over het belang van voorlezen in relatie tot de (meertalige) taalontwikkeling van kinderen van 2 tot 5 jaar. Dit wordt gedaan door middel van boekjes, tv-uitzendingen op Omrop Fryslân, voor-

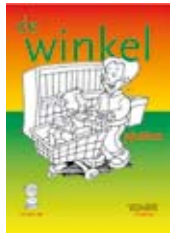

stellingen en andere activiteiten.

Bij het Tomke-project hoort een website (www.tomke.nl) met spelletjes, liedjes en verhaaltjes voor kinderen en informatie voor ouders en leidsters.

Sânglêsrige voor peuterspeelzaal en kinderdagverblijf

Themakaterns voor kinderen van 2-5 jaar. De Sânglêsrige geeft een breed aanbod voor de Friese taal en wil de totale ontwikkeling van jonge kinderen stimuleren. De rige (reeks) bestaat uit 10 thema-boekjes en bij elk thema is bijbehorend materiaal gemaakt, zoals memory, puzzel, praatplaten, voorleesboekje en een CD met verhaaltjes en liedjes bij de thema's. De onderwerpen sluiten aan bij de Nederlandstalige VVE-methodes. U kunt de Sânglêsrige bestellen bij de Afûk.

Studio F

Studio F is de naam van het nieuwe leerpakket Frysk. Met het pakket is differentiatie aangebracht op schoolniveau, leerling-niveau en taalniveau. De centrale thema's zijn: Kommunikaasje, Natoer, Sport, Tiid, Technyk, Keunst, Omjouwing en Feest. Bij het pakket zijn schoolradio/ -televisie programma's en een website ontwikkeld.

De groepen 4 t/m 8 zijn inmiddels uitgebracht. In 2007 zal er gewerkt worden aan de doorgaande lijn voor de groepen 1, 2 en 3.

U kunt Studio F materiaal bestellen via de website van Cedin.

Heeft u na het lezen van deze brochure nog vragen, neem dan contact op met:

Afûk

Boterhoek 3
8911 DH Leeuwarden
T. (058) 234 30 70
E-mail: ynfo@afuk.nl
www.afuk.nl

Sintrum Frysktalige Berne-opfang

Postbus 298
8901 BB Leeuwarden
T. (058) 234 85 25
E-mail: ynfo@sfbo.nl

Adressen voor verdere informatie:

Bibliotheekservice Fryslân

Zuiderkruisweg 4
8938 AP Leeuwarden
T. (058) 284 77 84
www.bibliotheekservice-fryslan.nl

Cedin

Oostergoweg 6
8932 PG Leeuwarden
T. (058) 284 34 34
www.cedin.nl

Websites:

www.bibliotheek.nl
www.heitenmem.nl
www.kindentaal.nl
www.meartalenmeartakomst.nl
www.meertalen.nl
www.meertalig.2link.be
www.ouders.nl
www.tomke.nl

Literatuur:

A. Roslan, 2006, *Meertaligheid, wel of geen onderwerp?*, Onderzoek naar communicatieve behoeften van ouders van meertalige kinderen, Groningen.

E. Burkhardt-Montanari, 2004, *Hoe kinderen meertalig opgroeien*, Planplan producties, Amsterdam.

L. Clark en C. Ireland, 1998, *Leren praten en pratend leren*, Uitgeverij Elmar BV, Rijswijk.

S.M. Goorhuis-Brouwer, 1997, *Het wonder van de taalverwerving. Basisboek voor opvoeders van jonge kinderen*, Uitgeverij De Tijdstroom, Utrecht.

afûk

brengt het
Fries dicht bij
de mensen

Over de AFûK

De doelstelling van de Afûk is om de kennis en het gebruik van de Friese taal en de belangstelling voor Friesland te bevorderen. De Afûk organiseert daarvoor cursussen Fries, is uitgever van Friese boeken en geeft advies over het gebruik van de Friese taal aan overheden, bedrijven en particulieren en verzorgt vertalingen. Verder initieert de Afûk verschillende projecten die de mensen in alle lagen van de maatschappij stimuleren om het Fries te gebruiken.

U kunt een bezoek brengen aan de Fryske boek- en taalwinkel (vlakbij de Oldehove in Leeuwarden) of aan de webshop. De Afûk heeft meerdere online initiatieven. Op de website, www.afuk.nl, kunt u ze allemaal vinden. U vindt daar tevens alle informatie over de projecten van de Afûk.

Deze uitgave wordt mede mogelijk gemaakt door steun van de provincie Fryslân.